

John Arquilla: Insurgents, Raiders, and Bandits: How Masters of Irregular Warfare Have Shaped Our World.

1st ed. Lanham: Ivan R. Dee, 2011, 311 stran, ISBN 978-1-56663-832-6.

John Arquilla, který byl v roce 2010 časopisem *Foreign Policy* zařazen mezi 100 nejvýznamnějších politických myslitelů světa, působí od roku 1993 jako profesor vojenské analýzy na U.S. Naval Postgraduate School, kde vyučuje kurzy pro americké i zahraniční speciální jednotky (Foreign Policy 2010). Předtím pracoval jako analytik pro RAND Corporation, dále jako poradce amerických prezidentů v otázkách národní bezpečnosti a jako konzultant americké generality během operace Pouštní bouře a v průběhu války v Kosovu. V současné době hraje významnou roli při formování teoretických doktrín a při implementaci praktických opatření v rámci boje proti terorismu. John Arquilla je autorem několika odborných publikací a mnoha článků. Mezi jeho nejvýznamnější knihy patří vojensko-teoretické spisy *Swarming and the Future of Conflict* (2000), *Networks and Netwar: The Future of Terror, Crime, and Militancy* (2001) a polemická kniha z roku 2008, která vyšla pod názvem *Worst Enemy: The Reluctant Transformation of the American Military* (s. xvii, 311).

Nová kniha Johna Arquilly – *Insurgents, Raiders, and Bandits* – se zaměřuje na formování a na srovnávací analýzu moderních (post)industriálních nepravidelných bojových uskupení, mezi něž autor řadí nejen nájezdníky, rané guerilly, piráty a lidově-osvobozenecká hnutí, ale i povstalce, organizovaný zločin, speciální jednotky a teroristy. Publikace se věnuje časovému intervalu posledních 250 let a pokrývá vývoj zkoumaného jevu od improvizovaných polovojenských skupin amerických rangerů 18. století až po přeměnu konvenční armády v plně nepravidelné uskupení, která proběhla v Čečensku pod vedením Aslana Maschadova.

Arquillova kniha čtenářům předkládá velmi konzistentní vizi „alternativní historie“ posledních několika staletí, kde hlavní roli nehrají etablované státy a jejich konvenčně organizované masové armády, ale naopak subverzivní jedinci se svými nepravidelnými a silně militarizovanými uskupeními. Na fenomén nestandardního vedení boje státní aktéři a pravidelné armády dodnes nedokázali efektivně reagovat. Arquilla se proto domnívá, že vojenskopolitická sféra nutně směřuje ke kopírování těchto alternativních forem – k decentralizaci a částečnému začlenění nepravidelných aspektů, nebo k vlastní úplné transformaci do nehierarchické a rozptýlené podoby. Ačkoli je tedy nepravidelná tradice vedení vojenskopolitického boje vnímána jako efektivní a velmi perspektivní koncept, autor upozorňuje, že jeho historické kořeny nikdy nebyly adekvátně prostudovány. Zatímco konvenční vojenská teorie má své „velké osobnosti“ (Gaius Julius Caesar, Friedrich II. Veliký, Napoleon Bonaparte, George S. Patton), autority na poli tradice nepravidelného boje a jejich příspěvky k vojenské strategii dosud nebyly nikým oceněny (s. xi–xvi).

Kniha je pokusem o vědecky korektní uchopení této tradice války pomocí prezentace „*triády nepravidelného válčení*“, která je tvořena následujícími atributy: 1) důrazem na malé speciální jednotky; 2) požadavkem na guerillové vedení boje; a 3) poukázáním na přítomnost kontroverzních prvků, které lze obecně klasifikovat jako „terorismus“ a které představují kontraproduktivní „sebeporážející“ aspekt nepravidelných sil. Arquilla následně vede polemiku s oficiálním diskursem Pentagonu a poukazuje i na nevhodnost stávající silně stereotypní definice nepravidelných sil, která naprosto nepředpokládá, že by se k využití malých asymetrických sil mohla uchýlit silnější strana konfliktu – regulární armáda státního aktéra (s. 3–7).

Autor dále vyvrací „*čtyřgenerační pojetí válčení*“ (lineární vývoj války dle schématu: lineární střet – pohyblivá palebná síla – mobilní manévrování – povstalecký boj), jehož zdánlivě dokonalou chronologii považuje za chybnou a v realu neexistující. Arquilla poté

poukazuje i na slabiny kategorie „*asymetrických konfliktů*“, když zdůrazňuje základní fakt, že výrazná míra asymetrie je základním požadavkem na vedení jakékoli bojové činnosti, a není tedy exkluzivním prvkem vybraného typu konfliktů. V této souvislosti autor navrhuje přijetí polozapomenuté definice barona Friedricha Augusta von der Heydte, který nepravidelné válčení definoval jako pomalý kumulativní proces organizovaného násilí vedený malými skupinami v průběhu dlouhých časových intervalů pomocí mobilního opo-třebovacího boje (s. 8–9).

Obsah publikace pak tvoří devatenáct případových studií vojenskoteoretických koncepcí i praktické bojové zkušenosti dominantních autorit na poli nepravidelné války, jejichž odkaz byl cyklicky zapominán a následně (znovu)objevován. Počátek moderní asymetrické a nepravidelné formy válčení Arquilla nachází v roce 1755, kdy byl během přepadu britských jednotek malou skupinou francouzsko-indiánských sil zabit britský generál Edward Braddock (s. 16–20). V tomto konfliktu byly efektivně využity asymetrické nepřímé prvky a bylo překonáno i dobové vojenské paradigma – lineární střet a salvová střelba z mušket na malou vzdálenost. Válka se transformovala v prodloužený konflikt s bezpočtem malých střetů, které měly charakter lesních přepadů, nájezdů na izolované pozice nepřítele, ale i obojživelných útoků. Průzkum prováděly nepravidelné jednotky a ve zvýšené míře byli využíváni profesionální odstřelovači. Dominantním taktickým konceptem byly rychlé útoky kombinované s dynamickým ústupem. V této době se zformovaly i oddíly „*koloniálních rangerů*“, kteří dané asymetrické paradigma praktikovali na úrovni, která byla znovuobjevena až ve 20. století. Arquilla dále poukazuje na zásadní význam pronikání asymetrických prvků taktiky rangerů do konvenčních armád, které v daném období dramaticky změnilly *modus operandi* – byl kladen důraz na budování lehkých úder-ných sil a byly učiněny první kroky pro oficiální přijetí bojového maskování (s. 21–27).

Arquilla dále mapuje proces přesunu této doktríny do Evropy v období napoleonských válek ve Španělsku, kde ji aplikoval odbojový vůdce Francisco Espoz y Mina, který během let 1808–1813 zadržoval významnou část Napoleonových sil a díky úspěšné spolupráci s Wellingtonovou armádou vyřadil z boje až 100 000 francouzských vojáků. V průběhu této pyrenejské války byly použity i první propracovanější koncepty protipovstaleckého boje, které zahrnovaly aktivity velmi podobné dnešnímu étosu „*hearts and minds*“. Jako nejvýznamnějšího praktika v této oblasti Arquilla zmiňuje francouzského maršála Sucheta, který se zaměřil na propagandu hodnot francouzské revoluce, omezení násilných incidentů, vytvořil loajální španělskou administrativu, kladl důraz na podporu lokálního obyvatelstva a zavedl i ranou formu „provinčních rekonstrukčních týmů“, jejichž cílem bylo vylepšit pověst okupační armády budováním nemocnic, sirotčinců, škol a infrastruktury (s. 41–53).

Protinapoleonský odboj v Rusku následně našel svého vůdce v charismatické osobnosti jízdního velitele a básníka Denise Davidova, který koordinoval aktivitu svých jezdeckých oddílů s buňkami místního odporu. Tyto lokální buňky vyvinuly společný *modus operandi* a prakticky tak vytvořily první „odbojovou franšízu“ (na principu franšízy dodnes operuje organizace al-Káida). Tato etapa nepravidelného válčení byla charakteristická hlubokými penetračními údery a následnými operacemi v týlu nepřítele – šlo především o kumulativní útoky vedené na nepřátelské zásobovací trasy a izolované posádky (s. 56–61).

Jako významné „evropské“ vůdce nepravidelných sil poloviny 19. století autor prezentuje Giuseppa Garibaldiho a Giuseppa Mazziniho, jejichž vojenskopolitickou koncepci („*guerra alla spicciolata*“) kniha prezentuje jako historicky první spojení mezi guerillovou válkou a radikální politikou. Arquilla důsledně analyzuje Garibaldiho povstalecké aktivity v Jižní Americe a jeho námořní i pozemní odboj proti brazilské expanzivní politice. Na příkladu Garibaldiho boje na Sicílii, v Itálii a ve Francii (Garibaldiho účast v prusko-francouzské válce v roce 1870) autor opakovaně zdůrazňuje požadavek na vytrvalost, vojenskou invenci a agresivitu vůdců nepravidelných sil (s. 83–95).

Arquilla se poté zabývá vývojem nepravidelného válčení na území dnešních Spojených států amerických ve druhé polovině 19. století. Autor se věnuje studiu americké občanské války, kterou představuje jako první moderní konflikt charakterizovaný industrializací války – masovou produkcí pušek a dělostřelectva, přesuny po železnici a koordinací pomocí telegrafu. Tuto válku však rovněž poznamenala chybná anachronická logika, která předpokládala, že je možno nadále aplikovat napoleonské metody řízení operací (těsné formace, jejich přesuny pod palbou a frontální útoky na opevněné pozice). Nejracionálnější přístup v této konfrontaci zvolil konfедераční velitel Nathan Bedford Forrest, který byl významným představitelem nepravidelné tradice boje. Forrest se vyhýbal větším bojovým střetům a orientoval se na působení disrupce (*terminus technicus* označující nefyzické poškození nepřítele) pomocí útoků na železniční a telegrafní síť a útoků ve stylu „udeř a zmiz“. Svou doktrínou napadání křidel a týlu nepřítele pak Forrest do značné míry předstihl i koncepci moderní manévrové války (s. 99–104).

Další významnou „americkou“ kapitolou v dějinách nepravidelných operací je potlačení vzpoury severoamerických indiánů (Apačů, Siouxů a Čejenů) jízdním velitelem Georgem Crookem, který čelil zásadnímu (post)modernímu vojenskému problému – jak najít, pozicičně ukotvit a zničit nepřítele. Jako řešení zvolil rozptýlení svých bojových sil a organizování takzvaných loveckých skupin, které koordinovaně napadaly nepřítele. Za významný Arquilla dále považuje i asketický životní styl tohoto guerillového vůdce, jeho nekonvenční intelekt, znalost lokálního prostředí a schopnost kooptace místních bojovníků, která byla využita i spojeneckými vojsky v Iráku v letech 2006–2007, kdy „domorodí“ sunnitští povstalci podpořili americké síly (s. 114–119). V Crookově případě autor zdůrazňuje i jiný prvek nepravidelných velitelů, kterým je konfliktní vztah s konvenčními vojensko-politickými autoritami a nerespektování principu subordinace. Arquilla, který je rovněž často kritizován členy rigidních vojenských kruhů, se proto s velkými sympatiemi ztotožňuje s následujícím Crookovým útokem na velení amerických ozbrojených sil: „*Taková míra imbecility a nekompetence byla prostě kriminálním činem. ... Bylo k vzteku sloužit pod takovými lidmi*“ (s. 120).

Významná etapa nepravidelné války se odehrála na africkém kontinentu na přelomu 19. a 20. století. Jedná se především o odpor Búrů proti britské expanzi, který vedl africký farmář Christiaan de Wet. Búrové zdůrazňovali přesnou selektivní střelbu na nepřítele a rovněž zavedli flexibilní vojensko-organizační doktrínu „útočných komand“. Tyto jednotky o počtu 100–150 jezdců podnikaly útoky na nepřátelský týl a na komunikační a transportní infrastrukturu. Arquilla rovněž upozorňuje na fakt, že v průběhu búrské války umírá královna Viktorie a dochází k rychlému vymizení „viktoriánského válečného étosu“, který je nahrazen vulgárním paradigmatem totální války, jehož absurdita se plně projevila ve dvou světových konfliktech. Autor rovněž připomíná, že búrská válka je historicky prvním střetem, kde významnou roli hrály i protesty občanské společnosti (s. 129–139).

Expertem na vedení nepravidelné války byl i Paul von Lettow-Vorbeck, který v průběhu první světové války vedl bojové operace v Německé východní Africe. Lettow vytvořil rozptýlené a vzájemně koordinované koloniální síly („*Schutztruppen*“), které v souladu s již zmíněnou logikou místní autonomie formovaly vlastní pohyblivé síť obranných pozic a lehkých úderných jednotek. Fenomenální velitelské schopnosti Lettowa pak Arquilla dokazuje na situaci, kdy se jeho malé síly elegantně vyhnuly obklíčení, a naopak zahájily útok na Mosambik, Rhodesii a Ňasko. Díky velmi propracovanému způsobu vedení boje tak Lettow se svými asi 3000 muži do konce války blokoval více než 150 000 nepřátelských vojáků, kteří se nemohli účastnit boje v Evropě (s. 143–155).

Autor se následně věnuje nepravidelné válce na území Blízkého východu a detailně pojednává o aktivitách britského zpravodajského důstojníka T. E. Lawrence, který v době první světové války aplikoval prvek bojového využití místních sil (spojeneckých arabských jednotek), který byl obdobným způsobem použit americkou armádou v průběhu

druhé poloviny 20. století (výcvik a nasazení vietnamských Montagnardů, spolupráce s jednotkami Severní aliance v Afghánistánu a se sunnitskými bojovníky v Iráku). Arquilla poukazuje na fakt, že kompetentní nasazení lokálních bojovníků je účinným způsobem k dosažení rychlého úspěchu s minimálními investicemi materiálu i lidské síly. Jako jedinečný praktický a konceptuální přínos Lawrencovy bojové činnosti autor vnímá i časté používání ženijních trhavin, které dodnes významně navyšují ničivou sílu malých bojových skupin. Důležitým motivem je též úzká spolupráce Lawrencových sil s britskou expediční armádou – pozemními silami i loďstvem (s. 158–166).

Dalším významným „blízkovýchodním“ praktikem iregulárního boje je britský důstojník Orde Wingate, který ve třicátých a čtyřicátých letech 20. století úspěšně potlačil vzpouru v Súdánu, reformoval židovskou Haganu v útočnou sílu (jeho útočný *modus operandi* a teorie hlubokých úderů dosud významně ovlivňují izraelskou vojenskou kulturu), vedl rovněž úspěšný boj proti japonské armádě na území Barmy a svým konceptem „*vertikálního obklíčení*“ ovlivnil i formování amerických vzdušných sil a jejich doktrínu prosazující úzkou spoluprací s jinými složkami armády. Wingate rovněž narušoval princip subordinace (měl velmi konfliktní vztahy se svými přímými nadřízenými), kladl důraz na utajené operace malých elitních sil a preferoval nestandardní a často i dosti brutální metody (s. 173–182).

Jako zástupce námořních nepravidelných sil 20. století autor zmiňuje admirála Charlese Lockwooda. Ten se zasloužil o překonání americké skepse vůči ponorkovému loďstvu, které bylo v USA během meziválečného období považováno za „neetickou zbraň“. V průběhu druhé světové války Lockwood vedl asymetrickou ponorkovou válku vůči Japonsku, které v důsledku americké ponorkové aktivity ztratilo dvě třetiny své obchodní flotily. Arquilla rovněž poukazuje na zásadní odlišnosti ve srovnání s německým vrchním velitelem ponorkového loďstva Karlem Dönitzem. Zatímco Dönitz prosazoval kolektivní operace ponorek ve „*vlčích smečkách*“ (jejichž vzájemná rádiová komunikace často vedla k jejich odhalení), Lockwood byl naopak zastáncem doktríny „*vlků samotářů*“ – utajené přítomnosti a nájezdů individuálních ponorek v týlu nepřítele. Kapitola pak autor uzavírá konstatováním, že ponorky nadále zůstávají asymetrickou zbraní, a upozorňuje na fakt, že Rusko i Čína stabilně navyšují jejich početní stavy (s. 189–196).

V kapitole o britském důstojníku Franku Kitsonovi se autor zabývá teorií i praxí protipovstaleckého boje ve druhé polovině 20. století. Arquilla v této souvislosti kritizuje přetrvávající logiku použití prosté početní převahy (doktrína „*overwhelming force*“), a naopak obhájí Kitsonův koncept formování „*pseudogangů*“ – bojových jednotek tvořených loajálními místními obyvatelstvem (kolaboranty), které umožní infiltrovat odbojová centra, sledovat jejich aktivitu a následně je bezpečně a levně zničit (tato koncepce byla s úspěchem použita i v boji proti IRA). Autor však zároveň poukazuje na nebezpečí spojená s využitím těchto jednotek, jejichž metody jsou mnohdy „pololegální“ a velmi snadno nabývají formy teroru (s. 215–220). Tezi o teroru poté rozvíjí i na příkladu indické zlodějky Phoolan Devi, když konstatuje, že asymetrické nepravidelné válčení bude do budoucna úzce propojeno s fenoménem „*mstitelů*“ (aktéři s velmi brutálními metodami, kteří zásadně nerespektují etické normy) a s organizovaným zločinem, který bude vykazovat významné sociopolitické prvky – například v podobě násilné redistribuce bohatství (s. 241–243).

Poslední kapitola knihy je zaměřena na čečenského povstaleckého vůdce Aslana Maschadova a na jeho význam pro teorii i praxi vedení nepravidelných bojových operací. Maschadov v devadesátých letech 20. století jako první realizoval transformaci konvenční armády v plně nepravidelné a striktně asymetrické uskupení rozptýlených jednotek ozbrojených lehkými zbraněmi a reaktivními protitankovými granáty (RPG). Tyto jednotky se během bojů s ruskou armádou skrytě pohybovaly v kanalizačním systému a v interiérech mnohopatrových budov. Tato *de facto* první postmoderní nepravidelná síla se specializovala na působení asymetrických škod – imobilizovala a následně přepadávala ruské

konvoje, důsledně využívala odstřelovačů, improvizovaných výbušných systémů i sebevražedných atentátníků. Preferována byla vysoká mobilita a minimální počet pevných obranných bodů. Maschadov tak plně implementoval doktrínu „*swarmingu*“, což se projevilo v důsledné decentralizaci, vysoké míře koordinace, v pokusech o infiltraci ruské armády a formou útoků na logistiku (s. 253–259).

V závěru knihy Arquilla shrnuje důležité principy pro vedení nepravidelného asymetrického boje. Jako nejvýznamnější charakterové vlastnosti „iregulárních velitelů“ identifikuje nezdolnost, vytrvalost, asertivitu při řešení problémů, „*přiměřenou míru*“ bezohlednosti a schopnost snášet rychlé tempo bojových operací. Autor dále vyvrací význam prvku hromadění sil, který je jedním z takzvaných *základních principů války* a který konvenční teoretici zpravidla považují za nedotknutelný. Hromadění sil představuje ideu koncentrace a následného bojového využití drtivé převahy v definovaném místě a čase (U.S. Army 1993: 2–4). V této části argumentace se jasně projevuje fakt, že Arquilla je radikálním zastáncem *swarmingu* – malých rozptýlených sil, které aplikují prvek infiltrace a utajených přesunů, využívají moment překvapení a působí rozsáhlé asymetrické škody – ve smyslu fyzické destrukce i nefyzické disrupce. Zavedení těchto principů, které autor souhrnně označuje jako „*dělitel sil*“, údajně vytvoří relativní převahu nad oponentem, která bude garantována vyšší rychlostí manévru a místní iniciativou dostatečně agresivních polo/autonomních velitelů (s. 10–12).

Na samotný závěr Arquilla formuluje pět problematických okruhů, které by měly být dále rozpracovány. První bod se týká problematiky integrace nepravidelných sil a procesu přeměny konvenční armády v nepravidelné uskupení. V této otázce autor doporučuje hybridní přístup s důrazem na maximální využití lokálních jednotek. Druhý okruh se týká narativní domény konfliktů („*mobilizačních příběhů*“), jejíž pochopení se Arquillovi jeví jako klíčové – tento bod je opět spojen s důrazem na kooptaci (bojové využití) místního obyvatelstva. Třetí bod zdůrazňuje hluboké úder a útoky na nepřátelskou infrastrukturu. Důraz je též kladen na dosažení převahy v mobilitě sil a ve stále adaptaci na nepříznivý terén. Čtvrtý bod se zaměřuje na zavedení síťové organizace a již zmíněného *swarmingu*. Zde autor apeluje na navýšení decentralizace a autonomie nepravidelných částí ozbrojených sil, avšak zároveň varuje před vytvořením „*nekontrolovatelné*“ sítě. Poslední bod je věnován zásadnímu významu kooptace a infiltrace nepřítele, které Arquilla chápe jako jediný účinný způsob boje proti síťovým oponentům (s. 269–276).

Jako leitmotiv knihy *Insurgents, Raiders, and Bandits* tak lze identifikovat neustále zdůrazňovaný koncept *swarmingu*, který definoval právě John Arquilla ve spolupráci s Davidem Ronfeldtem takto: „*Swarming je zdánlivě amorfní, ale vysoce strukturovaný a koordinovaný strategický způsob útoku ze všech směrů pomocí prvků udržitelného pulzování sil a/nebo palebné síly na malou i velkou vzdálenost, který bude fungovat nejlépe/pouze při nasazení myriád malých, rozptýlených a vzájemně propojených manévrových jednotek*“ (Arquilla – Ronfeldt 2000: 45). V této souvislosti pak Arquilla konstatuje, že kombinaci síťové organizace a síťového boje (*swarmingu*) dosud nezvládl žádný aktér – od al-Káidy až po americkou generalitu. Nejvýznamnějšího kandidáta na pozici prvního síťově organizovaného a síťově bojujícího aktéra představuje dle autora hnutí Hizballáh, které však zatím postrádá kapacity pro vedení hloubkových úderů proti infrastruktuře (s. 278–279).

V textech Johna Arquilly hraje významnou roli deskriptivní pohled přísně racionálního analytika, který ze zásady rezignuje na morální hodnocení studované problematiky. Tato forma autorovi umožňuje ideově velmi čistý výzkum (bez nutnosti sáhodlouhého „rituálního“ ospravedlňování vlastní pozice) a vytváří kontext, v němž Arquilla nemá problém projevit profesionální obdiv k jednoznačně účinnému *modu operandi*, který se vyskytuje u „*eticky kontroverzních*“ osobností T. E. Lawrence, Aslana Maschadova, Usámy bin Ládína a Hasana Nasralláha. V knize *Insurgents, Raiders, and Bandits* dokonale vystupuje nejen Arquillova praktická zkušenost s armádním prostředím (vojenskoteoretickým i praktickým), ale především jeho hluboká erudice – kniha je plná odkazů na klasickou

(Tolstoj, Puškin, Gogol), ale i populární literaturu, na detailně prostudovanou osobní korespondenci i paměti významných historických osobností. Vzhledem k faktu, že drtivá většina současných konfliktů vykazuje striktně asymetrickou a nepravidelnou povahu, je kniha *Insurgents, Raiders, and Bandits* právem zakončena sebevědomým konstatováním, že 250 let debat mezi teoretiky i praktiky konvenční a nepravidelné války je ukončeno, neboť zastánci iregulárních sil definitivně zvítězili (s. 280). John Arquilla pak ve své knize nabízí čtenářsky velmi atraktivní „alternativní historii“ tohoto vítězství.

Petr Kalinič

Literatura

- Arquilla, John – Ronfeldt, David (2000): *Swarming and the Future of Conflict*. Santa Monica: RAND Corporation.
- Foreign Policy (2010): The FP Top 100 Global Thinkers. *Foreign Policy*, December 2010, <http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/11/29/the_fp_top_100_global_thinkers?page=0,40>, staženo 18. 3. 2013.
- U.S. Army (1993): *Field Manual No. 100-5*. Washington, D.C.: Headquarters Department of the Army.